

Сіньова Людмила Миколаївна
кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового
права та права соціального забезпечення ННІ права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НОВАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЗУМОВЛЕНІ ПАНДЕМІЄЮ (COVID-19)¹

В Україні 25 березня 2020 року розпочалася активна фаза пандемії COVID-19, на той період було прийнято ряд важливих для країни заходів, які дозволили стримати розповсюдження вірусу та підготувати медичну систему до ефективного реагування на зростання кількості інфікованих.

На сьогоднішній день, за результатами ретроспективного сероепідеміологічного дослідження 35-40% українців перехворіли на COVID-19. За добу 14 вересня 2021 року в Україні зафіксовано 4640 нових підтверджених випадків коронавірусної хвороби COVID-19 (з них дітей – 531, медичних працівників – 95). Старт вакцинації від COVID-19 в Україні відбувся 24 лютого 2021 року. Від початку кампанії проведено усього 10 987 963 щеплення [1].

Слід наголосити, що 13 травня 2021 року Міністерство охорони здоров'я України оновило єдиний державний протокол лікування хворих на COVID-19. Протокол розроблено фахівцями Міністерства та найкваліфікованішими спеціалістами в галузі охорони здоров'я. Загалом до протоколу повністю включено підходи щодо медикаментозної терапії та кисневої підтримки при лікуванні COVID-19. Стандарти надання медичної допомоги (COVID-19) затверджені наказом МОЗ України від 28 березня 2020 року № 722 (зі змінами). Вони ґрунтуються на рекомендаціях Всесвітньої організації охорони здоров'я та є адаптованими до потреб системи охорони здоров'я України [1].

Законодавство України про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення (санітарне законодавство) базується на Конституції України і складається з Основ законодавства України про охорону здоров'я, Кодексу цивільного захисту України, законів

¹ Наукове дослідження проведено в рамках держбюджетної теми НДР № 20БФ042-01 “Правове забезпечення соціальної безпеки в євроінтеграційних умовах”

України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про захист населення від інфекційних хвороб», «Про протидію захворюванню на туберкульоз», «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення», інших нормативно-правових актів та санітарних норм.

У преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) говориться, що здоров'я — це не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів, а стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя. Проте повне фізичне і душевне благополуччя може визначати лише ідеальне здоров'я, якого практично не буває. Також вважається, що здоров'я — це нормальний стан організму, який характеризується оптимальною саморегуляцією, повною узгодженістю при функціонуванні всіх органів та систем, рівновагою поміж організмом та зовнішнім середовищем при відсутності хворобливих проявів [2]. Здоров'я має бути стратегічним напрямом всього життя людини, за допомогою чого забезпечується підвищення життєстійкості організму, природній опір організму великим і незначним стресовим явищам, а також депресивним станам. Особа має усвідомлювати, що власним здоров'ям можна не займатись (у разі виникнення якихось хвороб – не лікуватись), до тих пір, поки це не шкодить інтересам інших. Наприклад, Кримінальний кодекс України передбачає кримінальну відповідальність за: зараження вірусом імунodefіциту людини чи іншої невеликої інфекційної хвороби зараження венеричною хворобою [3].

Стаття 49 Основного Закону України наголошує, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності. Варто наголосити, що ст. 285 ЦК України та ст. 39 Основ законодавства України про охорону здоров'я регулюють право пацієнта, а саме право на отримання достовірної і повної інформації про стан свого здоров'я.

Відповідно до ст. 2 Європейської хартії прав пацієнта кожен має право на доступність медичних послуг, яких він/вона потребує за

станом здоров'я. Медичні служби мають гарантувати рівний доступ для всіх без дискримінації за ознаками наявності фінансових ресурсів, місця проживання, виду захворювання або часу звернення за допомогою.

Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25 лютого 2020 року №521 «Про внесення зміни до Переліку особливо небезпечних, небезпечних інфекційних та паразитарних хвороб людини і носійства збудників цих хвороб» [4] коронавірус COVID-19 внесено до списку особливо небезпечних інфекційних хвороб.

Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [5] від 6 квітня 2000 року № 1645-III визначено правові, організаційні та фінансові засади діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, спрямованої на запобігання виникненню і поширенню інфекційних хвороб людини, локалізацію та ліквідацію їх спалахів та епідемій, встановлюються права, обов'язки та відповідальність юридичних і фізичних осіб у сфері захисту населення від інфекційних хвороб.

З метою здійснення епідеміологічного пошуку випадків зараження коронавірусною хворобою (COVID-19), а також ефективного виявлення осіб, які мали контакт із особами, хворими на коронавірусну хворобу (COVID-19), та застосування обмежувальних протиепідемічних заходів центральний орган виконавчої влади, що здійснює формування державної політики у сфері охорони здоров'я, забезпечує організацію проведення посиленого тестування на амбулаторному та стаціонарному рівнях залежно від медичних показань відповідно до галузевих стандартів медичної допомоги. Тестування відповідно до частини першої цієї статті є обов'язковим для: осіб, які звертаються за медичною допомогою з ознаками коронавірусної хвороби (COVID-19); осіб, які мали встановлений контакт із особою, хворою на коронавірусну хворобу (COVID-19). Регулярне тестування відповідно до частини першої ст. 35-1 є обов'язковим для: медичних та інших працівників, які працюють у закладах охорони здоров'я, що надають медичну допомогу хворим на коронавірусну хворобу (COVID-19), а також осіб, які здійснюють заходи, пов'язані з недопущенням поширення коронавірусної хвороби (COVID-19), зокрема працівників Національної поліції та Національної гвардії, – незалежно від того, чи мали вони встановлений контакт із особою, хворою на коронавірусну хворобу (COVID-19).

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, забезпечує проведення

тестування на амбулаторному рівні для осіб, які не потребують госпіталізації відповідно до галузевих стандартів медичної допомоги. Для проведення тестування на амбулаторному рівні може забезпечуватися розгортання пунктів тестування (відбору зразків матеріалів) для подальшого транспортування відібраних зразків у визначений заклад охорони здоров'я за адміністративно-територіальною приналежністю. Тестування на амбулаторному рівні здійснюється відповідно до алгоритму, розробленого та затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, який оновлюється та переглядається в порядку, визначеному законом. До проведення тестування на амбулаторному рівні можуть залучатися лікарі-інтерни, а також лікарі-спеціалісти без вимог щодо атестації на присвоєння чи підтвердження кваліфікаційної категорії з урахуванням обмежень щодо їх залучення, визначених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [6] від 24 лютого 1994 року № 4004-XII регулює суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, визначає відповідні права і обов'язки державних органів, підприємств, установ, організацій та громадян, встановлює порядок організації державної санітарно-епідеміологічної служби і здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду в Україні.

Відповідно до ст. 28 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» особи, які хворіють особливо небезпечними та небезпечними інфекційними хворобами або є носіями збудників цих хвороб, відсторонюються від роботи та іншої діяльності, якщо вона може призвести до поширення таких хвороб. Вони підлягають медичному нагляду і лікуванню за рахунок держави з виплатою допомоги з коштів соціального страхування в порядку, що встановлюється законодавством. Такі особи визнаються тимчасово чи постійно непридатними за станом здоров'я до професійної або іншої діяльності, внаслідок якої може створюватися підвищена небезпека для оточуючих у зв'язку з особливостями виробництва або виконуваної роботи. Статтею 30 зазначеного закону визначено, запобігання особливо небезпечним, небезпечним інфекційним хворобам, масовим неінфекційним захворюванням (отруєнням) та радіаційним ураженням. Кабінет Міністрів України відповідно до закону встановлює

карантинно-обмежувальні заходи на території виникнення і поширення інфекційних хвороб та уражень людей.

У разі виникнення чи загрози виникнення або поширення особливо небезпечних і небезпечних інфекційних хвороб, масових неінфекційних захворювань (отруень), радіаційних уражень населення органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування за поданням відповідних головних державних санітарних лікарів у межах своїх повноважень можуть запроваджувати у встановленому законом порядку на відповідних територіях чи об'єктах особливі умови та режими праці, навчання, пересування і перевезення, спрямовані на запобігання та ліквідацію цих захворювань та уражень.

Ст. 36 Кодексу цивільного захисту України [7] передбачає медичний захист, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: планування і використання сил та засобів закладів охорони здоров'я незалежно від форми власності; своєчасне застосування профілактичних медичних препаратів та своєчасне проведення санітарно-протиепідемічних заходів; завчасне створення і підготовку спеціальних медичних формувань; утворення в умовах надзвичайних ситуацій необхідної кількості додаткових тимчасових мобільних медичних підрозділів або залучення додаткових закладів охорони здоров'я; накопичення медичного та спеціального майна і техніки; підготовку та перепідготовку медичних працівників з надання екстреної медичної допомоги; навчання населення способам надання домедичної допомоги та правилам дотримання особистої гігієни; здійснення заходів з метою недопущення негативного впливу на здоров'я населення шкідливих факторів навколишнього природного середовища та наслідків надзвичайних ситуацій, а також умов для виникнення і поширення інфекційних захворювань; здійснення інших заходів, пов'язаних з медичним захистом населення, залежно від ситуації, що склалася.

Для забезпечення ефективних та злагоджених дій закладів охорони здоров'я з надання медичної допомоги для лікування коронавірусної хвороби на території нашої держави, МОЗ України було прийнято: наказ від 28.03.2020 № 722 «Організація надання медичної допомоги хворим на коронавірусну хворобу (COVID-19)», яким затверджено Стандарт екстреної медичної допомоги «Коронавірусна хвороба (COVID-19)» [8], Стандарти медичної допомоги «Коронавірусна хвороба (COVID-19)»; наказ від 02.04.2020 № 762 «Про затвердження протоколу «Надання медичної допомоги для лікування коронавірусної хвороби (COVID-19)», яким було затверджено Протокол

«Надання медичної допомоги для лікування коронавірусної хвороби (COVID-19) [9].

Таким чином, найголовніше завдання держави — це захищати інтереси всіх громадян без винятку і вживати усіх, навіть жорстких і не популярних заходів, щоб не допустити розповсюдження епідемії, завадити поширенню панічних настроїв серед населення та використувати досвід інших країн, що опинилися в епіцентрі розповсюдження коронавірусу, який спричинив безпрецедентну ситуацію в усьому світі. Але найголовніша зброя у війні з коронавірусом — це самосвідомість українців, які мають дотримуватись усіх рекомендацій щодо самоконтролю та самоізоляції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Оперативна інформація про поширення та профілактику Covid-19 URL: <https://moz.gov.ua/article/news/operativna-informacija-pro-poshirennya-koronavirusnoi-infekcii-2019-cov19> (дата звернення 15.09.2021)
2. Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_599#Text (дата звернення 24.11.2020)
3. Орлюк О.П., Малюга Л.Ю., Сіньова Л.М., Зогуля Д.В. Здоров'я людини як найвища соціальна цінність «Світ Медицини та Біології» №3(69), 2019 рік, С. 133-136
4. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25 лютого 2020 року №521«Про внесення зміни до Переліку особливо небезпечних, небезпечних інфекційних та паразитарних хвороб людини і носійства збудників цих хвороб» URL: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-25022020--521-pro-vnesennja-zmini-do-pereliku-osobливо-nebezpechnih-nebezpechnih-infekciijnih-ta-parazitarnih-hvorob-ljudini-i-nosijstva-zbudnikiv-cih-hvorob> (дата звернення 24.11.2020)
5. Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 06.04.1200 р. № 1645-III // *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2000, № 29, ст. 228
6. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р № 4004-XII // *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 1994, № 27, ст.218
7. Кодекс цивільного захисту України // *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (дата звернення 23.03.2020)
8. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28 березня 2020 № 722 “Організація надання медичної допомоги хворим на коронавірусну хворобу (COVID-19)” URL: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-28032020--722-organizacija-nadannja-medichnoi-dopomogi-hvorim-na-koronavirusnu-hvorobu-covid-19> (дата звернення 30.11.2020)
9. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 2 квітня 2020 № 762 «Про затвердження протоколу «Надання медичної допомоги для лікування коронавірусної хвороби (COVID-19)» URL: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-2042020--762-pro-zatverdzhennja-protokolu-nadannja-medichnoi-dopomogi-dlja-likuvannja-koronavirusnoi-hvorobi-covid-19> (дата звернення 30.11.2020)